

**Власюк Т. М., к. е. н., доцентка,
директорка інституту права та сучасних технологій
Київський національний університет технологій та дизайну (Київ, Україна)**

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОГО БІЛІНГВІЗМУ У ПЕРЕКЛАДАЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ДІАЛОГУ КУЛЬТУР І МОВ

Підготовка майбутніх перекладачів націлена на формування у студентів перекладацького білінгвізму, який передбачає двомовність, багатомовність або диглосію. Вперше термін «білінгвізм» був вжитий у 1939 році американським лінгвістом В. Леопольдом у роботі «Speech development of a bilingual child», у якій основний акцент робиться на використанні двох мов в будь-якій сфері людської діяльності. Наразі білінгвізм доцільно розглядати як складне, системне, внутрішньо-особистісне явище, яке включає певну нову мовну систему та вміння використовувати її для спілкування та комунікації.

Чеське прислів'я говорить «вивчити нову мову це як отримати нову душу», тобто білінгви можуть вільно використовувати другу мову, переключатися з однієї культури на іншу – імітувати норми та стереотипи нової культури.

Виходячи з багатосторонності білінгвізму як вітчизняні так і зарубіжні вчені розглядають його з різних аспектів: лінгвістичний, психологічний, соціальний, педагогічний та літературно-художній.

Лінгвістичний підхід відображений в працях американського мовознавця У. Вайнраха [1], який вважає що проблема білінгвізму полягає в описі декількох мовних систем, пов'язаних одна з одною, у визначенні труднощів паралельного володіння ними, в пошуку виявлення інтерференції що виникає при контакті мов. Пастрик Т. В. зазначає, що «природа білінгвізму є психологічною проблемою, оскільки особливості

функціонування різних мислених процесів дістають свого відображення та об'єктивного вираження у мові. Установлення цих закономірностей сприяє визначенню спільних психологічних механізмів, які відіграють провідну роль у процесі оволодіння будь-якою мовою» [2]. На думку Кушнірь Л.А., першочерговою функцією білінгвізму в соціології прийнято вважати комунікативну функцію мов [3, с. 250]. Педагогічний аспект направлений на дослідження методології навчання мов та способів вивчення процесів засвоєння мов в умовах штучного білінгвізму. Літературно-художній аспект пов'язаний з аналізом творів художньої літератури та мовних характеристик персонажів, які створені білінгвами і сприймаються білінгвістичним соціумом.

Вважаємо, що саме психолінгвістичний підхід дає змогу розглянути продуктивний білінгвізм як психологічну основу для ефективної перекладацької діяльності, оскільки білінгвізм – це психічний механізм, що дозволяє послідовно розмовляти двома мовами, тобто з позицій психолінгвістики білінгвізм – це здатність використовувати для спілкування дві мовні системи.

Доведено, що мовна спроможність професійного перекладача, безумовно, відрізняється від мовної здатності звичайного білінгва. Не всі білінгви, що володіють двома мовами на високому рівні спроможні бути перекладачами, оскільки білінгвізм професійного перекладача – це не тільки знання двох мов, а вміння знаходити і порівнювати комунікативно-рівноцінні засоби цих мов для вираження думки з урахуванням середовища спілкування. Перекладач об'єднує словосполучення за смисловими зв'язками на підставі чого формується смислова програма перекладу, тобто білінгвізм перекладача не можливий без сформованих компетентностей міжмовного заміщення. З метою формування продуктивного білінгвізму перекладача він повинен бути спроможним швидко перемикається, переходити від процесу мовосприйняття до мовопородження.

Воробець С. В. вважає, що «головна відмінність полягає в тому, що професійний перекладач (на відміну від звичайного білінгва) повинен належним чином оволодіти перекладацькою компетентністю в галузі не однієї, а щонайменше двох мов» [4, с. 250]. У своєму дослідженні Пастрик Т. В. до психологічних особливостей продуктивного білінгвізму перекладача відносить: «актуальний мотив, який формує готовність до мовлення та комунікативний намір мовця; внутрішнє мовлення та побудова семантичної схеми майбутнього висловлювання, що характеризується образною, зливою, недиференційованою природою, яке лише на стадії зовнішнього мовлення набуває дискретного характеру. Внутрішнє мовлення залучає сукупність усіх знань та досвіду суб'єкта діяльності, які не завжди мають вербалізований характер, слугуючи однак важливою передумовою для породження зовнішнього мовлення» [2].

Отже, феномен білінгвізму в психології пов'язаний з проблемами формування білінгвальної особистості, яка вільно володіє і користується двома мовами (рідною та другою) однаково вільно. Вважаємо, що вільне володіння мовами базується на вивченні мовної культури світу, а формування продуктивного білінгвізму перекладача передбачає вивчення мовних засобів паралельно з матеріальною і духовною культурою народів – носіїв цієї мови.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вайнрах У. Языковые контакты: состояние и проблемы исследования. Киев: Вища школа, 1979. 263 с.
2. Пастрик Т. В. Психологічні особливості формування продуктивного білінгвізму у майбутніх перекладачів : автореф. дис. ... к-та психол. наук : 19.00.07. Острог, 2007. – 22 с.
3. Кушнырь Л. А. Педагогический аспект формирования билингвизма в ходе обучения иностранному языку. Система менеджмента качества: опыт и перспективы. 2016. Вып. 5. С. 249-252.

4. Воробець С. В. Білінгвальна здатність до перекладацької діяльності в майбутніх філологів-україністів (за результатами орієнтувально-пошукового експерименту). Стратегічні напрями розвитку сучасної української лінгво-дидактики : колективна монографія. Тернопіль : Підручники і посібники, 2021. С. 249-257.